

VÖRÖS BOLDIZSÁR

Árpád helyett Marx, József főherceg helyett Lenin

Történelmi személyiségek elutasítása és méltatása a Magyarországi Tanácsköztársaság hivatalos jellegű anyagaiban*

Pogány József, hadügyi népbiztos már 1919. március 27-én, néhány nappal a Tanácsköztársaság kikiáltása után rendeletet adott ki több budapesti laktanya átnevezéséről. E szerint „A régi hadseregek az uralgó osztályok érdekeit szolgálták. A kaszárnyákat tehát császárokról, főhercegekről és tábornokokról nevezték el. A Vörös Hadsereg a proletárság hadserege, a kaszárnyákat tehát a munkásmozgalom és a szocializmus nagy vezéreiről nevezi el.” Ekkor, többek között, a Ferenc József laktanya a Marx laktanya, a József főherceg laktanya a Lenin laktanya, a Radetzky laktanya pedig a Petőfi laktanya nevet kapta.¹ Érdeemes idézni a *Vörös Újság*nak e rendeletről szóló kommentárját: „A laktanyák ezentúl a haladó emberiség nagy vezetőinek nevét viselik, szimbólumaként annak, hogy a jövőben nem az osztályelnyomás fészkei, hanem az új eszmék várai és védőbástyái lesznek.”² Az idézetek jól mutatják, hogy a Tanácsköztársaság irányítói, közvélemény-formálói tisztában voltak a történelmi személyiségek jelképértékével, az e szimbólumok kínálta propagandisztikus lehetőségekkel – s nem is késlekedtek kihasználni azokat.

Kapcsolódva a megelőző évtizedek magyarországi munkásmozgalmi hagyományaihoz, a szovjet-oroszországi bolsevik forradalom propagandatevékenységéhez és az 1918-as magyar polgári demokratikus forradalom hőskultuszaihoz,³ a Magyarországi Tanácsköztársaság döntéshozói (jelen megközelítésben: az egyesült párt irányí-

* E munka a Gondolatok a Magyarországi Tanácsköztársaság 80. évfordulóján című, a Politikatörténelmi Intézetben 1999. márc. 19-én tartott konferencián elhangzott előadásom jegyzetekkel ellátott változata. – Kutatásaimat az OTKA támogatta (ny. sz.: F 029 450.).

1 Le a régi fölírásokkal a laktanyákról! Népszava 1919. márc. 28. 5. (Kiemelések az eredetiben.) – A korabeli szövegeket a mai helyesírási szabályoknak megfelelően adom közre.

2 A kaszárnyák új elnevezése. Vörös Újság 1919. márc. 28. 2. Néhány budapesti laktanya ekkor nem kapott új nevet. (Vö. *Réti László: A Magyar Tanácsköztársaság hadügyi szervezete és pecsétjei. I. Hadtörténelmi Közlemények 1969. 47.*) Ám a hadügyi népbiztosság ápr. 30-i rendeletében – teljes összhangban a márc. 27-i rendelettel – kinyilvánította: „A jelen idők szelleme szükségessé teszi, hogy a laktanyák eddigi elnevezései más – a nemzetközi szabadság- és munkásmozgalmakban – kimagasló egyéniségek neveivel cseréltesenek ki.” (74 475./7. sz. Körrendelet. A Vörös Hadsereg Rendeletei. Szabályrendeletek 1919. máj. 3. 135.)

3 Ezeket részletesebben tárgyaltam: *Vörös Boldizsár: Történelmi személyiségek ábrázolása a Magyarországi Tanácsköztársaság hivatalos jellegű anyagaiban. Kandidátusi értekezés kézirat, 1997. 9–77., 221–240., 269–270.*

tói, a *Forradalmi Kormányzótanács*, a különböző népbiztosságok, valamint, meghatározó szerepe miatt, Budapest⁴ városvezetése), hivatalos jellegűnek tekinthető kiadványaikban, illetve intézkedéseikkel igen határozott lépéseket tettek a letűnt rendszerek eszméit kifejezni hivatott történelmi alakok ábrázolásainak eltávolítására és ezzel egy időben olyan történelmiszemélyiség-kultuszok terjesztésére, amelyeknek a diktatúra szellemiségét kellett sugározniuk.

A március 27-i rendeletben előírt laktanya-átnevezésekkel a diktatúra elutasította a Habsburg-dinasztia tagjainak és a szolgálatukban jelentős katonai vagy politikai pályát befutó személyeknek a kultuszát s az új elnevezésekkel főleg a munkásmozgalom kiemelkedőnek tekintett alakjait méltatta. Budapest népbiztosságának több fővárosi kórház átnevezéséről intézkedő április 2-i rendelete pedig elsősorban a szentek kultuszával igyekezett leszámolni s ugyanakkor az orvostudomány nagyjait is megörökítette, azt kifejezendő: ne a szentek segítségétől, hanem az orvostudománytól remélik gyógyulásukat a betegek. Ekkor pl. a Szent István közkórház a Semmelweis Közkórház, az Új Szent János közkórház a Koch Róbert Közkórház nevet kapta.⁵ A május elseji budapesti ünnepség alkalmából a rendezők eltakarták a diktatúra előtti Magyarország nemzeti panteonjából az egyházi és világi főméltóságok, szentek szobrát, többek között Szent Gellértét, Werbőczyét, Pázmányét, a millenniumi emlékművön megörökített személyekét, továbbá Baross Gáborét. Ugyanezen alkalomból szobrot, illetve szobrokat állítva méltatták, többek között Lenint, Marxot, Engelst, Kari Liebknechtet, Szabó Ervint, Petőfi 1882-ből származó emlékművének feldíszítésével pedig félreérthetetlenül jelezték: a költőt az új rendszer a magáénak tekinti.⁶ A június közepén megjelentetett tanácsköztársasági bélyegsorozat Marx, Petőfi, Martinovics, Dózsa és Engels arcképét ábrázolta.⁷ Az egyesült párt és a *Közoktatásügyi Népbiztosság* kiadásában brosúrák jelentek meg Marxról, Engels-

4 Ld. ehhez: *Hajdú Tibor*: A Magyarországi Tanácsköztársaság. Bp. 1969. 84.

5 Rendelet. Budapest Népbiztossága Hivatalos Közlönye 1919. ápr. 4. 394. – Vö. még ezekhez: Budapest Főváros Levéltára (= BFL) IV. 1407. b. X. 1492/19. és uo. IV. 1407. b. X. 1581/19.

6 Az ünnepség dekorációjának vizsgálata során felhasználtam a korabeli újságok tudósításait és képanyagát, továbbá a Magyar Nemzeti Múzeum Történelmi Fényképtárának, a Budapesti Történelmi Múzeum Kiscelli Múzeuma Fényképtárának, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest Gyűjteménye Fotótárának és az Országos Hadtörténelmi Múzeum Fotóarchívumának anyagait. Az ünnepségről készített, fennmaradt filmhíradókat (Vörös Híradó, 5.) a Magyar Filmintézet Archivuma őrzi. megtekintésüket Varga F. János tette lehetővé, akinek szívességéért ezúton mondom köszönetet.

7 A bélyegsorozat történetét részletesen tárgyalta: *Surányi László*: A Magyarországi Tanácsköztársaság bélyegkiadásainak és a Vörös Hadsereg tábori postájának története. Bp. 1979. 11–35., 63–105. A Közoktatásügyi Népbiztosság kiadásában megjelenő Az Én Újságom aug. I-jei számának a bélyegsorozatot ismertető írása pedig arra is rámutatott, hogy – ha csak hallgatólagosan is – kiket utasított el ezzel a sorozattal a Tanácsköztársaság: „Először történik meg a filatéliában, hogy a bélyegeken király, császár és más állami nagyságok helyett tudósok és költők arcmását látjuk”. (V. A.: Kommunista bélyegek. Az Én Újságom 1919. aug. 1. 293.)

ről, Frankéi Leóról⁸ s számos történelmiszemélyiség-méltatást tettek közzé az egyesült párt és a különféle népbiztosságok lapjaiban is.⁹

A különböző eljárásokat, intézkedéseket áttekintve egyértelművé válik, hogy a diktatúra elutasította az uralkodók, hadvezérek, a dualizmus kori politikusok, továbbá az egyházi méltóságok és a szentek kultuszát. A méltatásokat összesítve pedig kiderül, hogy a hivatalos értékelések Marx alakját tartották a legjelentősebbnek. A sorrendben utána következik Engels és Lenin, majd, egyfajta „középmezőnyként” Frankéi Leó, Szabó Ervin, Petőfi, Martinovics és Dózsa. E személyiségek méltatásaihoz képest kisebb mértékű volt Kari Liebknechté és Rosa Luxemburgé.¹⁰ Míg azonban a diktatúrának pl. Marx vagy Lenin esetében egy új kultuszt kellett elterjesztenie a lakosság egészénél, Petőfi vonatkozásában egy már meglévőt kellett kisajátítania, saját céljainak megfelelően újraértelmeznie – az ismertett eljárások jól mutatják ezt a törekvést.

E jelképértékűnek számító történelmi személyiségek ábrázolásainak propagandisztikus funkcióit kutatva nyilvánvalóvá válik, hogy mind az elutasításokkal, mind a méltatásokkal a diktatúra legitimálni igyekezett magát a tömegek felé: a Tanácsköztársaságot úgy állítva be, mint amely, végső soron, a múlt nagy forradalmárainak törekvéseit valósítja meg.¹¹ Ugyanakkor az új rendszer önmeghatározásában ezen ábrázolásoknak volt egyrészt egy befelé irányuló, a csoporttudatot kialakító kötőanyag-funkciójuk. másrészt egy kifelé irányuló is: nyílt elhatárolódás a megelőző évtizedek integráló célzatú nemzeti hőskultuszától és az egyházak szentkultuszától.¹² Mindezekén túlmenően, a diktatúra közvélemény-formálói hosszabb és rövidebb távú eszmei, politikai célok érdekében is alkalmazták a történelmi személyiségek ábrázolásait. Hosszabb távú elgondolást jelez pl., hogy a különféle eljárásokkal elsősorban külföldi forradalmárokat méltattak: minden bizonnyal a tömegek internacionalista szellemű nevelése volt a cél, megfelelő a Tanácsköztársaság más forrásokból is jól ismert, szigorúan internacionalista, a hagyományos nemzetfelfogást és hazafiságot elutasító szemléletének. (Ugyanakkor a jelentős részben külföldi közönségnek

8 *Garami Ernő*: Marx és Engels élete. Bp. 1919. (Munkáskönyvtár 16. füzet); *Kautsky Károly*: Marx Károly történelmi jelentősége. Bp. 1919. (Munkáskönyvtár 15. füzet); *Varjas Sándor*: Marx és Engels életrajza. (A XIX. század szocialista mozgalmainak történetével kapcsolatban.) Bp. 1919.; *Krejcsi Rezső*: Frankéi Leó, a párizsi Kommün magyar vezére. Bp. 1919.

9 A tanácsköztársasági történelmiszemélyiség-méltatásokat részletesebben tárgyaltam: *Vörös B.*: i. m. 78–213., 241–270.

10 Ugyanakkor a felsorolt alakok kultusza nem hatotta át a korabeli hivatalos jellegű történelemábrázolás egészét: az iskolai történelem-tananyagokban, szerzőik egyéni felkészültségének, elképzeléseinek nyomán mások kezeltettek kiemelten, pl. Catilina, John Ball, Széchenyi István – ám, a diktatúra kiemelkedő történelmi személyiség-ábrázolásainak általános koncepciójához igazodva, ezek is forradalmárként beállítva. Ld. a Néptanítók Lapja 1919. ápr. 24-i, máj. 15-i és jún. 26-i számának mellékletét.

11 Vö. ehhez: *Richard Stites*: Festival and Revolution: The Role of Public Spectacle in Russia, 1917–1918. In: *Essays on Revolutionary Culture and Stalinism. Selected Papers from the Third World Congress for Soviet and East European Studies*. Ed. by John W. Strong. Columbus, Ohio, 1990. 21.

12 Vö. *Gottfried Korff*: Politischer „Heiligenkult” im 19. und 20. Jahrhundert. *Zeitschrift für Volkskunde* 1975. 215–216.

szánt, már említett bélyegsorozatban 3:2 az arány a magyar személyek javára a külföldiekkel szemben: ez esetben a készítők Dózsa, Martinovics és Petőfi megjelenítésével a hozzájuk kapcsolódó magyarországi küzdelmeket mint a nemzetközi proletárforradalom hagyományait igyekeztek beállítani a nagyvilág előtt.) – A rövidebb távú célok érdekében felhasznált történelmiszemélyiség-ábrázolások közé tartoznak pl. a *Vörös Újság* és a *Volksstimme* Gorkij-méltatásai, amelyeket az író születésnapja alkalmából jelentettek meg. E szövegek a művész pályájának egyetlen mozzanatát emelik ki, mégpedig azt, hogy Gorkij, „aki eleinte semmilyen viszonylatban nem állott a munkásforradalommal, *ma a szovjetekkel teljes egyetértésben dolgozik a proletariátus fölvilágosításán*”.¹³ A Tanácsköztársaság első napjaiban az író ilyen értékelésének minden bizonnyal példaadás-szándéka volt a diktatúrától idegenkedő, azt

13 Gorkij Maxim ötvenéves. Vörös Újság 1919. ápr. 1. 6. (Kiemelés az eredetiben.) Vö. még: Maxim Gorkis fünfzigster Geburtstag. Volksstimme 1919. ápr. 1. 7. – 1919-ben azonban Gorkij már 51 éves volt. mivel – a Szovjet-Oroszországban 1918 elején bevezetett gregoriánus naptár szerint – 1868. márc. 28-án született. Ám a korabeli különböző lexikonok, irodalomtörténeti összefoglalások nem egy esetben, tévesen, 1869-et adták meg az író születési évéként. (Ld. pl. *Sz. Vengerov*: Peskov. In: Enciklopedicseszki szlovar. Dopolnitelnij tom II. Sz.-Peterburg, 1907. 497.; Gorkij. In: Meyers Kleines Conversations-Lexikon. III. Leipzig–Wien, 1909. 219.; *Red.*: M. Gorkij. In: Russzkaja lileratura XX. veka [1890–1910], Pod. red. Sz. A. Vengerov. I. Moszkva, 1914. 190.; Russische Literatur. I. Auswahl moderner Prosa und Poesie. Mit Anm. und Akzentenbez. von Dr. Erich Boehme. Berlin–Leipzig, 1916. [Sammlung Göschen] 3., 72.) Előfordult, hogy Gorkij születési évéként vagylagosan közölték 1868-at és 1869-et. (Ld. *P. N. Polevoj*: Isztorija ruszszkoj szlovesznosztii sz drevnejsih vremjon do nasih dnei. III. Sz.-Peterburg, 1903. 628.; Gorkij. In: Meyers Grosses Konversations-Lexikon. Ein Nachschlagewerk des allgemeinen Wissens. VIII. Leipzig–Wien, 1904. 138.; Gorkij. In: Bolsaja Enciklopedija. VII. Sz.-Peterburg, 1905. 337.) Van rá példa, hogy egy mű Gorkijról szóló különböző részeiben eltérő születési dátum szerepel. (1868: *M. Nevedomszkij*: Makszim Gorkij. In: Isztorija ruszszkoj literaturi XIX v. Red. D. N. Ovszjaniko–Kulikovszkij. V. Moszkva, 1910. 230.; 1869: Hronologicseszkija dati k zszni i dejatelnoszti piszatelej. Szósz. N. L. Brodskij. In: i. m. 532.) De arra is van példa, hogy csak 1868-at adták meg, helyesen, Gorkij születési évéként. (Ld. Gorki, Maxim. In: The Encyclopaedia Britannica. A Dictionary of Arts, Sciences, Literature and General Information. XII. London–New York, 1910. 259.) Mindez összevág M. L. Szlonimskij visszaemlékezéseivel, aki Gorkij 1919. évi születésnapjának ünnepelése kapcsán így írt: „ebben az időben senki sem tudta pontosan, hogy melyik évben született Gorkij és maga Alekszej Makszimovics sem volt képes határozottan felelni erre a kérdőívben foglalt kérdésre. Csak a későbbiekben tisztázódott, hogy Gorkij 1868-ban született”. (*M. L. Szlonimskij*: Isztorija odnoj knigi. In: Gorkij i ego epoha. Iszszledovanija i material. I. Otv. red. B. A. Bjalik. Moszkva, 1989. 83.) Gorkij 1919. évi születésnapjának ünnepelésében, nem utolsósorban önnön legitimációja érdekében a szovjet-oroszországi bolshevik vezetés is részt vett (vö. ehhez: Letopisz zszni i tvorcscszlva A. M. Gorkogo. III. 1917–1929. Moszkva, 1959. 120–122.); számára mindenképpen kapóra jött az, hogy széles körben el volt terjedve az 1869-es dátum. 1918 tavaszán ugyanis Gorkij még határozottan szemben állt a bolshevikokkal (s így aligha fogadta volna ünnepelésüket) és csak az év nyaratól–őszétől közeledett mindinkább az új hatalomhoz. (Vö. ehhez: *Gereben Ágnes*: A Gorkij-dosszié. In: *Új Művészet* és hatalom. Orosz írók a XX. században. Új források. Bp. 1998. 13–41.; *Arkadij Vakszberg*: Gibel burevesztnika. M. Gorkij: Poszlednie dvadeat let. Moszkva, 1999. 73.) A Vörös Újság és a Volksstimme olvasói sem lepődhetek meg azon, hogy 1919-ben ünneplik Gorkij 50. születésnapját: az 1869-es dátum ugyanis magyar kiadványokban is többször előfordult. (Ld. pl. *Wildner Ödön*: Gorkij Maxim. Budapesti Szemle 1903. 313. sz. 58.; Gorkij. In: Révai Nagy Lexikona. Az ismeretek enciklopédiája. VIII. Bp. 1913. 642.) – Tájékoztatómat a Gorkij-irodalomban Gereben Ágnes segítette, akinek szívességéért ezúton mondok köszönetet.

elutasító értelmiségek felé: akárcsak Gorkij, álljanak ők is az új rendszer mellé, dolgozzanak vele együtt az új eszmék terjesztéséért!

A bukott rendszerek szellemiségével való leszámolást, a Tanácsköztársaság eszméinek győzelmét volt hivatott elősegíteni az a szimbolikus térfoglalás, ahogyan a diktatúra jelképeinek számító történelmszemélyiség-ábrázolások megszállták a korábbi hatalmak által birtokolt tereket (így pl. Budapest fontos pontjait, az intézményeket, stb.), kiszorítva innen az e hatalmakat jelképező ábrázolásokat.¹⁴ Nem véletlen, hogy egy a budapesti május elsejei ünnepség megrendezésével kapcsolatos feljegyzésében Pogány József azt javasolta az ünnepség előkészítését irányító Szamuelynek: a művészi díszítések elsősorban a közlekedési csomópontokra (Oktogon, Körönd, terek, középületek) kerüljenek.¹⁵ E jelképes birtokbavételt még nyomatékosabbá tette az az eljárás, hogy a diktatúra által kiemelkedőként értékelt személyiségek méltatásait (nevek, szobrok) több esetben olyan korábbi ábrázolás helyére tették, amely homlokegyenest ellenkező eszmei tartalmat hordozott: így pl. a millenniumi emlékmű Árpád-szobrára Marx figuráját a két munkással.¹⁶ Az intézkedések koncepcionális egységessége¹⁷ pedig jól mutatja, hogy milyen határozottan törekedett a diktatúra a bukott rendszerek szellemiségét a sajátjával felcserélni.

Megvizsgálva azonban e méltatások eszközeit, nyilvánvalóvá válik, hogy a diktatúra döntéshozói az új eszméket kifejezni hivatott történelmi figurák ábrázolásaihoz, megörökítéseikhez azokat az eljárásokat alkalmazták, amelyeket, természetesen merőben más eszmei tartalmakat kifejezendő, de rokon jellegű politikai megfontolásokból a letűnt rendszerek közvélemény-formálói is használtak: az intézményelnevezéseket, a szoborállításokat, a bélyegkiadást – de ide sorolható a budapesti utcaátnevezések végül meg nem valósult terve is.¹⁸ Ráadásul a tanácsköztársasági bélyegtervek hagyományos bélyegstílust követtek és a május elsejei budapesti dekorációs munkákban részt vevő szobrászok többsége a heroikus emlékmű vagy portré hagyományait folytatta, ennek stílusát alkalmazta a forradalmárok alakjára is.¹⁹ Sőt, a kiemelkedőnek tekintett történelmi személyiség méltatása sem magától értetődő egy olyan diktatúra esetében, amelynek ideológiájában a gazdasági tényezőké, illetve a tömegmozgalmaké a történelemformáló szerep²⁰ – úgy tűnik, hogy a propaganda

14 Vö. ehhez: *Gyáni Gábor*: Az utca és a szalon. A társadalmi térhasználat Budapesten (1870–1940). Bp. 1998. (Nagyítás. Szociológiai könyvek 12.) 98–109.

15 A tavalyi május elseje. Pogány József májusi följegyzése. Új Nemzedék 1920. máj. 1. 3.

16 Vö. ehhez: Falus Elek jegyzete Pór Bertalan cikkéhez. Nagyvilág 1969. 273.; *Németh Lajos*: Zala György (1858–1937). In: Magyar művészet 1890–1919. I. Szerk. Németh Lajos. Bp. 1981. (A magyarországi művészet története 6/1.) 211.

17 Vö. *Glatz Ferenc*: A történettudomány és a közgondolkodás történeti elemei. Társadalmi Szemle 1980. 1. sz. 48.

18 Ld. BFL XVI/1. g. 2. d. 51–54.; *Dr. Kiss György*: A budapesti várospolitikai 1873–1944. Bp. 1958. 214.

19 *Aradi Nóra*: A Tanácsköztársaság művészete. In: Magyar művészet 1890–1919. I. i. m. 622–623.

20 Vö. ehhez pl. *Bresztovszky Vilma*: A történelem az új iskolában. Fáklya 1919. ápr. 29. 3.; A közoktatásügyi népbiztosnak 1919. évi 91 609. számú rendelete a történelmi tanítás új iránya tárgyában. (1919. máj. 13.) Hivatalos Közlöny 1919. máj. 15. 183–184.; *Bellér Béla*: A Tanácsköztársaság történetiszemléletéről. Századok 1969. 1134–1163.

igényei erősebbeknek bizonyultak a szigorú elméleti, történetfilozófiai megfontolásoknál... A jelenség okait kutatva érdemes idézni Szűcs Jenőt, aki éppen a kommunisták történelmiszemélyiség-méltatásai kapcsán állapította meg, hogy „az ellenféllel folytatott ideológiai harc megkövetelte a hasonló minőségű és jellegű fegyverek kiválogatását”.²¹ Ugyanakkor elgondolkodtató André Chastelnek a nagy francia forradalom kapcsán megfogalmazott, de általánosabb összefüggések felé mutató észrevétele is: „Mindaz, ami a forradalomban látványos, teátrális, kiszámított – természetesen a tömegmegmozdulásoktól és az erőszaktól eltekintve –, az a Fény Százada kialakította öntőformákba ömlik.”²²

A francia tudós e megállapításához kapcsolódva ugyanis azt gondolom, hogy a fentiekben bemutatott ábrázolások egy sajátos (bár az 1870–1914 közötti időszak Európájára jellemző) „hagyományteremtés”²³ megvalósítását is szolgálták, s érvényesek rájuk Eric Hobsbawm megállapításai a „kitalált”, „teremtett” hagyományokról: ezeknél a történelem a cselekvés legitimálójaként és a csoportkohézió cementjeként használtatik fel, gyakran pedig – a történelmi személyiségek emlékművei által – a harc valódi szimbólumává válik. Még a forradalmi mozgalmak is igyekeztek alátámasztani új eszméiket a forradalom hagyományaira („A német népnek is megvan a maga forradalmi hagyománya” – amint Engels állította *A német parasztháború első szavaival*²⁴) és a saját hőseikre, mártírjaikra való hivatkozással.²⁵ A Tanácsköztársaság talán legfontosabb dalának, az *Internacionálénak* „A múltat végképp eltörölni”²⁶ célkitűzésével szemben tehát egy „másik múlt”, egy új, a diktatúrát legitimálni, megerősíteni hivatott hagyományrendszer kialakítására is történt kísérlet a 133 nap során.

21 *Szűcs Jenő*: A nemzet historikuma és a történet szemlélet nemzeti látószöge. Hozzászólás egy vitához. In: *Uő*: Nemzet és történelem. Tanulmányok. Bp. 1984. (Társadalomtudományi könyvtár) 40. – További kutatások feladata az, hogy feltárja a tanácsköztársasági döntéshozók ezen eljárásainak mozgatórugóit.

22 *André Chastel*: Ünnepi felvonulások, ünnepélyes terek. In: *Uő*: Fabulák, formák, figurák. Válogatott tanulmányok. Bp. 1984. 191.

23 *Eric Hobsbawm*: Tömeges hagyomány-termelés: Európa 1870–1914. In: *Hagyomány és hagyományalkotás. Tanulmánygyűjtemény.* Szerk. Hofer Tamás, Niedermüller Péter. Bp. 1987. (Kultúraelmélet és nemzeti kultúrák 1.) 127–197.

24 *Friedrich Engels*: A német parasztháború. In: *Kari Marx és Friedrich Engels művei.* 7. 1849–1851. Bp. 1962. 321.

25 *Eric Hobsbawm*: Introduction: Inventing Traditions. In: *The Invention of Tradition.* Ed. by Eric Hobsbawm and Terence Ranger. Cambridge-etc., 1985. (Past and Present Publications) 12–13. Vö. még: *Victoria E. Bonnell*: Iconography of Power. Soviet Political Posters under Lenin and Stalin. Berkeley-etc., 1997. (Studies on the History of Society and Culture 27.) 1–19., 281–284.

26 Az új Internacionálé. Vörös Újság 1919. márc. 30. 7.

BOLDIZSÁR VÖRÖS**MARX INSTEAD OF ÁRPÁD, LENIN INSTEAD OF ARCHDUKE JOSEPH
THE REJECTION AND APPRECIATION OF HISTORICAL FIGURES
IN THE OFFICIAL MATERIAL OF THE HUNGARIAN SOVIET REPUBLIC**

The article reveals how the leaders of the Hungarian Soviet Republic made use of emblematic historical figures in their propaganda and in the dissemination of their ideals. The leaders of the dictatorship expressed their appreciation of certain historical figures by renaming military barracks and hospitals, by erecting statues, and by issuing stamps and pamphlets. At the same time, they also attempted to remove the images of historical figures representing the collective spirit of previous political orders. Thus, for example, a statue of Marx and two workers was erected on to the statue of Árpád (the 9th century Magyar chieftain who had led his people into the Carpathian basin), while the Archduke Joseph military barrack were renamed Lenin military barrack. Overall, in the official view, Marx was considered to be the greatest historical figure, with Lenin and Engels next in line.

The rejection and appreciation of historical figures reflected an attempt by the dictatorship to acquire legitimacy among the masses. Further, in the self-definition of the new political order, the portrayal of historical figures had an inward integrative function that promoted group consciousness. Meanwhile the outward function was to distance the regime from the cult of the national hero of previous periods and from the cult of devotion of the churches.

On further examination it becomes clear that, in their portrayal of historical figures expressing the new ideals, the decision-makers of the dictatorship employed the same procedures as the leaders of previous political orders. In the view of the article's author, this suggests that an attempt was made during the Hungarian Soviet Republic at the 'invention of tradition'. This phenomenon was characteristic of Europe at the turn of the century and has been the subject of Eric Hobsbawm's inquiries on several occasions.